

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Viite:

Laasasenaho, K., Lauhanen, R., Palomäki, A., Lohila, A., Minkkinen, K., Ojanen, P., Aalto, T., & Marttila, H. (2023). Tieteellinen puheenvuoro kosteikkojen ennallistamisen haasteista ja ratkaisuksista. *Vesitalous*, 64(5), 37–39.

Tieteellinen puheenvuoro kosteikkojen ennallistamisen haasteista ja ratkaisuista

KARI LAASASENAHO
Erityisasiantuntija, FT.
Kestävä ja vastuullinen ruoantuotanto -tutkimusryhmän vetäjä, Seinäjoen ammattikorkeakoulu SeAMK

RISTO LAUHANEN
erityisasiantuntija, Seinäjoen ammattikorkeakoulu SeAMK ja dos, Helsingin yliopisto

ANU PALOMÄKI
asiantuntija, TKI, VTM, yhteiskuntatieteilijä ja hankesalkkuvastaava, Seinäjoen ammattikorkeakoulu SeAMK

ANNALEA LOHILA
prof., FT, INAR Ilmakehätieteiden keskus, Helsingin yliopisto ja Ilmatieteen laitos

KARI MINKKINEN
dos. MMT, Vanhempi yliopistonlehtori, Metsätieteiden osasto, suometsätiede, Helsingin yliopisto

PAAVO OJANEN
MMT, yliopistotutkija, Metsätieteiden osasto, Helsingin yliopisto ja erikoistutkija, Luonnonvarakeskus

TUULA AALTO
dos. FT, hiilenkierron mallinnuksen ryhmäpäällikkö, Ilmatieteen laitos

HANNU MARTTILA
TKT, hydrologian ja veden laadun professori, Oulun yliopisto

Liian usein politiikan ja tieteen toimijat olettavat, että uusi tieto voi siirtyä yksinkertaisesti käytäntöön. Tarvitaankin tutkimusta, jossa painotetaan täytäntöönpanon haasteiden ratkaisemista. Kaikkien osapuolten tarpeiden huomioiminen on välttämättömyys kokonaisuuden saavuttamiseksi.

Viime hallituskaudella Suomessa alkoi poliittinen keskustelu ennallistamistavoitteista ja EU:n biodiversiteettistrategiasta (Esim. Yle 2022, Laasasenaaho ym. 2022). EU:n tavoitteena on suojella merkittävä osa jäsenvaltioiden maa- ja merialueista (Ympäristöministeriö 2023), mikä on herättänyt voimakasta keskustelua erityisesti maanomistajissa ja alkutuotajissa, sillä ennallistamistavoitteiden on arvioitu rajoittavan maa- ja metsätalouden harjoittamista (Kärkkäinen & Koljonen 2023). On mielenkiintoista seurata, mihin poliittinen keskustelu johtaa nykyisen hallituksen aikana. Toisaalta Petteri Orpon (kok.) hallitusohjelmassa sitoudutaan jo sovittuihin ilmastotavoitteisiin (Valtioneuvosto 2023).

Tällä hetkellä tarvittaisiin kipeästi hyviä käytännön esimerkkejä ja toimintamalleja ennallistamisesta, jossa sekä maanomistajien tavoitteet että ympäristösuojelu on saatu onnistuneesti yhteensovitetuksi. Näin pystyttäisiin rakentamaan siltoja ja lisäämään vuorovaikutusta eri osapuolten ja näkemysten välillä (ks. esim. Syke 2023). Hyvillä toimintamalleilla on kiire, sillä esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla on tavoitteena ennallistaa 4 000 ha entisiä turvetuotantoalueita alueellisen oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelman (2022) mukaan. Maakunnallisen ennallistamisen tavoitteena on mm. edistää turvetuotannosta kärsineiden vesistöjen, kuten järvien, kunnostusta (**kuva 1**).

Kuva: Kari Laasasenaaho

Kuva 1. Kosteikoksi ennallistettu entinen turvetuotantoalue Kihniön Aitonevalla.

Oppia Kanadasta

Yksi tapa löytää hyviä toimintamalleja on oppia muiden kohtaamista haasteista. Tällainen mahdollisuus nousi esille kesäkuussa järjestetyssä ”Nordic-Baltic Workshop on Greenhouse Gas Exchanges and Carbon Cycling in Managed Peatlands” -tapahtumassa Vindelnissä Ruotsissa (kuva 2). Tapahtuma oli järjestetty turvemaiden tutkijoiden vuorovaikutuksen ja yhteistyön lisäämiseksi. Yksi tilaisuuden kutsutuista puhujista oli Toronton yliopiston hydrologian professori **Irena Creed**. Hänen esityksensä käsitteli erityisesti käytännön toteuttajien roolia kosteikkoiden ennallistamisproesseissa (Creed 2023).

Prof. Creedin esityksen tavoitteena oli kuvata peltoalueiden keskellä olevien kosteikkojen ennallistamiseen liittyviä haasteita Kanadassa. Viljelijät yrittävät kuivata märkiä alueita parantaakseen viljelyolosuhteita, mutta käytännössä he tekevät laittomuuksia, koska valtio-omisteisia kosteikkoja ei saisi tuhota, vaan niiden hydrologia pitäisi turvata. Valtion näkökulmasta kuivatuksen aiheuttama vedenpinnan lasku pitäisi saada estettyä ja kosteikko palauttaa alkuperäiseen tilaan. Vesialueiden omistajuuteen liittyvät kysymykset ovat monimutkaisia ja vaikutukset välillisiä, mikä aiheuttaa vastakkainasettelua ennallistamisen ja maatalouden välillä. Tilanne kuulostaa siis tutulta.

Kanadassa on käytössä lainsäädäntö, jolla määritellään kosteikkojen pysyvistä tuhoutumisesta seuraava korvauskäytänne. Kosteikkojen tuhoutumista pyritään ensin välttämään, sitten minimoimaan vaikutuksia kosteikolla ja lopuksi korvaamaan kosteikko toisessa paikassa olevalla kosteikolla, jos aiempia vaihtoehtoa ei ole voitu käyttää. Kosteikon korvaamisesta on sovittu erillisellä järjestelmällä, jossa määritellään menetetyn kosteikon arvo sisältäen biodiversiteetin, vedenlaadun, tulvasuojelukapasiteetin ja arvon ihmisille.

Ennallistaminen ei ole yksinkertaista

Prof. Creedin pääviesti oli, että kosteikkojen ennallistamisen onnistuminen riippuu päätösten ja toimien vahvuudesta kullakin tieteen, politiikan ja käytännön alueella. Kaikki osatekijät pitää huomioida, jotta ennallistaminen onnistuu. Kanadalaisessa projektissa yritettiin tehdä yhteistyötä paikallisten maanviljelijöiden kanssa, mutta ennallistamistoimet eivät yksinkertaisesti kiinnostaneet heitä. Lopulta hyvistä tieteellisistä saavutuksista huolimatta maanviljelijöitä ei saatu mukaan ennallistamistoi- miin. Tämä on tärkeä viesti, sillä usein ennallistamisen suurimmaksi haasteeksi nostetaan tarvittavan rahoituksen puute. Kanadalaisen esimerkin mukaan ennallistaminen voi epäonnistua, vaikka tiedossa olisi kunnostusta tarvitsevat kosteikot, vankka viestintästrategia sekä uusi ennal-

listamista tukeva poliittinen tahtotila ja rahoitusmalli. Suomalaisessa ennallistamiskeskustelussa puhutaankin ehkä liian korostuneesti siitä, mitä ennallistaminen maksaa, kun haasteita näyttäisi riittävän etenkin käytännön tasolla.

Prof. Creedin ryhmä on kirjoittanut listan tekijöistä, joihin tulisi kiinnittää huomiota maanomistajayhteistyössä onnistuneiden ennallistamistulosten aikaansaamiseksi. Nämä vinkit voivat auttaa ymmärtämään erilaisia näkökulmia ja tuoda vastauksia ennallistamisen ristiriitailanteisiin myös Suomessa. Prof. Creed on luokitellut epäonnistumiset viiteen selittävään ryhmään, jotka on esitetty **taulukossa 1**.

Käytännön tasoon kiinnitettävä enemmän huomiota

Prof. Creed painottaa, että kosteikkotoimijoiden ja maanomistajien käytännön tarpeet on otettava paremmin huomioon. Liian usein politiikan ja tieteen toimijat olettavat, että uusi tieto voi siirtyä yksinkertaisesti käytäntöön. Tarvitaankin tutkimusta, jossa painotetaan täytäntöönpanon haasteiden ratkaisemista. Kaikkien osapuolten tarpeiden huomioiminen on välttämättömyys kokonais- kestävyuden saavuttamiseksi.

Taulukon 1 tekijät voivat olla haasteita myös Suomessa. Ennallistamiseen löydettävä raha ei ole ainoa haaste. Nykyinen lainsäädäntö ei välttämättä tue uudenlaista ennallistamistarvetta Suomessakaan. Erityisesti maanomistajuuteen ja maankäytön hallintaan liittyvät asiat voivat olla vaikeita ratkaista, sillä yksityistä maaomaisuutta voi olla vaikea ohjata ennallistamiseen. Lisäksi ennallistamiseen liittyvät käytänteet, lupien hakeminen ja erilaiset sopimukset maanomistajien välillä eivät ole kaikilta osin tiedossa. Toisaalta jännitteet ympäristöhallinnon ja alku- tuottajien välillä aiheuttavat epäluuloa puolin ja toisin.

Kuva 2. Ennallistettu suo Ruotsin Vindelnissä.

Taulukko 1. Ennallistamisen haasteiksi tunnistettuja tekijöitä. (Creed 2023)

<p>1. Epäselvät tavoitteet ja ristiriitaiset vaatimukset:</p> <ul style="list-style-type: none"> Vedenkäyttö- ja vesilupakysymykset ovat erittäin politisoituneita Epäselvyys siitä, mitkä kosteikot voidaan ennallistaa ja mitä tietoja tarvittiin viranomaislupahakemusta varten Epäselvyys siitä, onko sääntelyn ensisijaisena tavoitteena palauttaa kosteikkoja vastaamaan maakuntapoliittisia tavoitteita vai onko tavoite suunnattu maanomistajia vastaan Nämä epäselvyydet eivät juurikaan luoneet luottamusta ennallistamista ajavien tahojen ja maanomistajien välillä.
<p>2. Vastahakoisuus muutokselle ja haluttomuus ottaa riskejä:</p> <ul style="list-style-type: none"> Sääntelyjärjestelmä oli suunniteltu kosteikkojen kuivatuksen ja menetyslupien eikä ennallistamistoimien näkökulmasta Uusi kosteikkopolitiikka oli aktiivisesti kehitteillä Epävarmuus siitä, mitkä ”säännöt” olivat Harvat etulinjan päättäjät olivat valmiita hyväksymään sellaisia ennallistamistoimia, jotka eivät sopineet nykyiseen sääntelyyn. Siten tukeutuminen olemassa olevaan järjestelmään oli ”turvallisempi” lähestymistapa, joka pienensi yksittäisten päättäjien henkilökohtaista riskiä.
<p>3. Ristiriitaiset suhteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> Jännitteet kaupungin (ennallistaminen ajuri) ja alueen (jossa ennallistaminen tapahtui) välillä maankäyttökysymyksissä Ajatus siitä, että maaseudulla asuvien maanomistajien pitäisi auttaa kaupunkilaisia kosteikkojen menetyksen kompensoinnissa ei ollut suosittu ja tuntui epärealistiselta (tarkoitus oli hyödyntää alueita myös kaupunkien hiilipäästöjen kompensoinnissa, mikä koettiin epärealistiseksi tilanteeksi maaseudulla asuvia kohtaan).
<p>4. Maanomistus vs. maan hallinta:</p> <ul style="list-style-type: none"> Maanomistajien osallistuminen riippui siitä, kuinka hyvin omistettu alue oli heidän hallinnassaan Esim. jotkut maanomistajat eivät voineet tehdä hallintaan liittyviä päätöksiä, koska heidän maansa oli vuokrattu muille Osa kosteikoista oli yhteisiä ja rajautui usean maanomistajan alueelle. Yksittäiset maanomistajat eivät voineet vaikuttaa osaomistajien tai naapurikiinteistöjen omistajien päätöksiin.
<p>5. Ennallistamistalouden puute:</p> <ul style="list-style-type: none"> Vain muutamilla yrityksillä on ennallistamisosaamista Provinssin hallinto edellytti kaikilta maanpäällisiä kosteikkoja rakentavilta tahoilta yhteistyötä DUC:n kanssa (Ducks Unlimited Canada, joka on kosteikkotyömaita välittävä, valvova ja toteuttava ympäristöjärjestö) Vaatimus työskennellä suoraan DUC:n kanssa oli este osalle maanomistajista Tämä vaatimus aiheutti myös jännitteitä kaupungin (ennallistamisen ajuri ja rahoittaja) ja DUC:n välillä (kosteikkotyömaita välittävä järjestö).

Oikeuslaitoksille voi tulla ennallistamishankkeista pahimassa tapauksessa vuosien haitta valituskierröksineen. Lisäksi ennallistamistalouden puute voi aiheuttaa pullonkaulan, kun hankkeille ei saada suunnittelijoita, koneita ja työntekijöitä suunnitellussa aikataulussa.

Riskinä Suomessa on, että maanomistajat eivät koe tullessaan huomioituksi päätöksenteossa, ja se hidastaa ennallistamistoimia. Osallisuuden periaatteiden mukaan ihmisillä on oikeus olla mukana heitä koskevassa päätöksenteossa. Suunnitelmien laatimisessa tulisi käydä aktiivisesti keskustelua kansalaisten, erityisesti maanomistajien ja yrittäjien kanssa, jotta löydetäisiin yleisesti hyväksyttävät tavat tehdä ilmastotoimia. Lisäksi on huomioitava, että maanomistajilla on usein paras tuntemus omista maa-alueistaan, ja tämän asiantuntemuksen avulla toimenpiteiden onnistumisen todennäköisyys voi parantua merkittävästi. 💧

Lähteet

Creed, I. (2023). Role of practitioners in the science-policy-practice process of wetland restoration. Keynote -esitys tilaisuudessa: ”Nordic-Baltic Workshop on Greenhouse Gas Exchanges and Carbon Cycling in Managed Peatlands”, June 12–15 (Mon-Thu), 2023, in Vindeln, Sweden.

Etelä-Pohjanmaan liitto (2022). Etelä-Pohjanmaan alueellista siirtymää koskeva JTF-suunnitelma. Saatavilla: <https://epliiitto.fi/wp-content/uploads/2023/01/Etela-Pohjanmaan-JTF-suunnitelma-16.12.2022-v3.pdf> (21.6.2023).

Kärkkäinen, L. & Koljonen, S. (toim.) (2023). Arvio EU:n biodiversiteettistrategian 2030 vaikutuksista Suomessa (2. painos). Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 33/2023. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 359 s.

Laasasenaho, K., Viholainen, I., Lauhanen, R., Palomäki, A., Lohila, A., & Minkkinen, K. (2022). Rottasniitunsuo tarjoaa uutta tietoa ennallistamiskeskusteluun. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022122273255>.

Syke (Suomen ympäristökeskus) (2023). Käytöstä poistuneiden turvetuotantoalueiden jatkokäytön vaikutuksista tarvitaan lisää tietoa. Saatavilla: [https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Uutiset/Kaytosta_poistuneiden_turvetuotantoaluei\(65454\)](https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Uutiset/Kaytosta_poistuneiden_turvetuotantoaluei(65454)) (27.6.2023).

Yle (2022). Yksi hallituksen riidanaiheista päättyi sopuun – EU:n ennallistamisasetuksesta laaja yhteisymmärrys, vain perussuomalaiset omilla teillään. Saatavilla: <https://yle.fi/a/3-12682769> (27.6.2023)

Ympäristöministeriö (2023). EU:n biodiversiteettistrategia. Saatavilla: <https://ym.fi/eu-n-biodiversiteettistrategia> (27.6.2023).

Valtioneuvosto (2023). Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>.